

ภาพถ่ายแม่น้ำเพชรบุรีช่วงฤดูน้ำหลาก บริเวณสะพานจอมเกล้า ด้านขวาของภาพเห็นพระปรางค์วัดมหาธาตุฯ หักพังทลาย ยังไม่ได้ซ่อมแซม

ภาพถ่ายแม่น้ำเพชรบุรี (1)

แม่น้ำเพชรบุรี เป็นแม่น้ำสายสำคัญของคนเมืองเพชรบุรี มีต้นกำเนิดจากผืนป่าแก่งกระจาน เทือกเขาตะนาวศรี ไหลจากทิศใต้ไปทิศเหนือ ผ่านอำเภอต่าง ๆ ได้แก่ อ.แก่งกระจาน อ.ท่ายาง อ.บ้านลาด อ.เมืองเพชรบุรี แยกเป็น 2 สายที่ วัดปากคลอง ต.บางครก อ.บ้านแหลม สายหนึ่งผ่านตัวเมืองบ้านแหลม วัดบางลำภู วัดในกลาง วัดต้นสน วัดอุดมมงคล ไปออกปากอ่าวบ้านแหลม ส่วนอีกสายหนึ่งไหลผ่านวัดเขาตะเครา วัดคู้ต่าหนัก วัดเกาะแก้ว วัดปากลัด ชุมชนบางตะบูน วัดปากอ่าว ลงสู่ทะเลอ่าวไทยเช่นกัน

เมืองเพชรบุรีเป็นหัวเมืองสำคัญตั้งแต่ยุคสมัยทวารวดี และมีบทบาทสำคัญมากในสมัย "กรุงศรีอยุธยา" เป็นหัวเมืองหน้าด่าน เป็นเมืองทำการค้า มีข้าว น้ำตาลโตนด เปลือเป็นสินค้าสำคัญ อีกทั้งยังเป็นเมืองที่พระมหากษัตริย์ทรงโปรดเสด็จพระราชดำเนินมาประทับพักผ่อนตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 5 รัชกาลที่ 6 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราชวัง ณ เมืองเพชรบุรี ได้แก่ พระนครคีรี (เขาวัง) พระรามราชนิเวศน์ (วังบ้านปืน) พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน

ในอดีตก่อนจะมีการตัดเส้นทางรถไฟในสมัยรัชกาลที่ 5 และการตัดถนนเพชรเกษมลงสู่ภาคใต้ การเดินทางมาเมืองเพชรบุรีต้องอาศัยเส้นทางน้ำเป็นหลัก "มองซิเออร์เซเบเรต์" ราชทูตฝรั่งเศส เข้ามาเจริญทางพระราชไมตรีในกรุงสยามครั้งแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ราวปี พ.ศ. 2230-2231 หลังจากเสร็จสิ้นภารกิจได้เดินทางกลับเพื่อจะขึ้นเรือสมุทรที่เมืองมะริด เมืองท่าฝั่งตะวันตกของสยามในขณะนั้น คณะของราชทูตฝรั่งเศสเดินทางโดยเรือจากอยุธยา มาตามแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำแม่กลอง เลียบชายฝั่งทะเลเข้าสู่แม่น้ำเพชรบุรี จากปากอ่าวทะเลถึงตัวเมืองเพชรบุรี ราชทูตเซเบเรต์ บรรยายถึงเมืองเพชรบุรีไว้ตอนหนึ่งว่า

"แถวปากน้ำเพชรบุรีนี้เป็นที่เปล่าเปลี่ยว ไม่มีผู้คนอยู่เลย ทั้งสองข้างแม่น้ำเป็นทุ่งนา ซึ่งราษฎรพลเมืองมาทำนาหว่านเพาะข้าว บางแห่งก็เป็นทุ่งซึ่งเต็มไปด้วยข้าวโคกระบือ ซึ่งเจ้าของพามาเลี้ยง เมื่อจวนจะถึงเมืองเพชรบุรี ผู้ว่าราชการเมืองได้รับออกหน้าไปก่อน พอข้าพเจ้าขึ้นจากเรือ ผู้ว่าราชการเมืองเพชรก็คอยรับอยู่ที่สะพานน้ำ แล้วป็นซึ่งตั้งอยู่ริมตลิ่งตรงกับประตูเมืองก็ไต่ยี่งสลุตรับข้าพเจ้า..."

...เมืองเพชรบุรีนี้เป็นเมืองขนาดใหญ่ในประเทศไทย และเดิม ๆ มาพระเจ้าแผ่นดินสยามก็เคยมาประทับอยู่ในเมืองนี้เสมอ ๆ เมืองนี้มีกำแพงก่อด้วยอิฐล้อมรอบและมีหอรบหลายแห่ง แต่กำแพงนั้นชำรุดหักพังลงมากแล้ว ยังเหลือดีอยู่แต่แถบเดียวเท่านั้น บ้านเรือนในเมืองนี้ไม่งดงามเลย เพราะเป็นเรือนปลูกด้วยไม้ไผ่ทั้งสิ้น สิ่งทั้งามก็มีแต่ควาอารามเท่านั้น และวัดในเมืองนี้ก็มิเป็นอันมาก แต่วัดซึ่งอยู่ใกล้กับท่านั้นเป็นวัดที่งามปิดทองอร่ามไปหมด"

บันทึกของราชทูตเซเบเรต์ได้บรรยายภาพเมืองเพชรบุรีในสมัยอยุธยา ที่มีเจ้าเมืองปกครอง สถาปนาเรือนเป็นเรือนไม้หลังคามุงจาก ตัวเมืองตั้งอยู่ริมแม่น้ำเพชรบุรี ล้อมรอบด้วยกำแพงเมือง มีประตูเมือง มีหอรบหรือป้อมปราการ สิ่งทั้งงามเห็นจะคือ วัดวาอารามริมแม่น้ำที่ปิดทองประดับกระจกอย่างวิจิตรงดงามตระการตา

ในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ นิราศเมืองเพชร บันทึกของ สุนทรภู่ กวีเอกของไทย ศาสตราจารย์ฉัตรทอง เพ็งแก้ว ได้ทำการตรวจสอบชำระนิราศเมืองเพชรของสุนทรภู่ พร้อมกับระบุว่า แต่งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2474 ตรงกับในสมัยรัชกาลที่ 3 สุนทรภู่ในเพศบรรพชิตนั่งเรือแจวเดินทางมายังเมืองเพชรบุรี (ในนิราศเมืองเพชรระบุว่า บรรพชนของสุนทรภู่มีเชื้อสายพราหมณ์เมืองเพชรบุรี รวมถึงก่อนหน้านั้นสุนทรภู่ได้มาอาศัยพำนักที่เมืองเพชรบุรีระยะหนึ่ง)

ภาพถ่ายฟิล์มกระจก โดย จอห์น ทอมสัน ช่างภาพชาวสกอตแลนด์ บันทึกภาพสะพานจอมเกล้า สะพานปูนแห่งแรกของเมืองเพชรสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 แสดงวิถีชีวิตผู้คนเมืองเพชรบุรี ราวปี พ.ศ. 2409

ในนิราศเมืองเพชรได้เขียนถึงวัดพลับพลาชัย ริมแม่น้ำเพชรบุรี ไว้ตอนหนึ่ง

ถึงคุ้งเคียวเลี้ยวลัดชื่อยอดอ้อย
ตะวันคล้อยคล้าฟ้าในราศี
ค้อยคลองแคล้วแจวริบถึงพริบพริ
ประทับที่ท่าหน้าพลับพลาชัย
ด้วยวัดนี้สำหรับประทับร้อน
นรินทรท้าวพระยามาอาศัย
ขอบุญญาอนุภาพช่วยปราบภัย
ให้มีชัยเหมือนเช่นนามอารามเรือง

อีกบทหนึ่งที่บรรยายถึงวิถีชีวิตผู้คนริมแม่น้ำเพชร

ดูเรือแพแข่งซ่งทั้งสองฟาก
บ้างชายหมากชายพลูหนวกหูเหือง
นอนค้างคินตื่นเช้าเห็นชาวเมือง
คุณองเนืองนาวาบ้างมาไป

แม่น้ำเพชรบุรีในสมัยสุนทรภู่คงคลาดคล้าไปด้วยเรือต่าง ๆ มากมาย รวมถึง “เรือกระแซง” ตัวเรือที่มีหลังคาสานด้วยไม้ไผ่เป็นที่บังแดดบังฝน อันเป็นที่มาของ “คลองกระแซง” ที่ปัจจุบันนี้เหลือเพียงแต่ชื่อ

ภาพถ่ายรถม้าขบวนเสด็จฯ สมัยรัชกาลที่ 5 บนสะพานจอมเกล้า หรือ สะพานช้างในอดีต ด้านหลังคือชุมชนฝั่งตำบลคลองกระแซง มองเห็น พระนครคีรี หรือ เขาวัง อยู่ด้านหลัง

ในสมัยปลายรัชกาลที่ 3 ต้นรัชกาลที่ 4 ช่างภาพจากต่างประเทศได้นำกล้องถ่ายรูปฟิล์มกระจก เข้ามาบันทึกภาพต่าง ๆ ในเมืองสยาม รวมถึงภาพเมืองเพชรบุรีช่างภาพชาวสกอตแลนด์ชื่อ **จอห์น ทอมสัน** เดินทางจากประเทศสิงคโปร์เข้ามาถ่ายรูปในสมัย **พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** รัชกาลที่ 4 ราวปี พ.ศ. 2408-2409 ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ถ่ายภาพส่วนพระองค์ พระบรมวงศานุวงศ์ รวมถึงงานพระราชพิธีต่าง ๆ **จอห์น ทอมสัน** ได้เดินทางมาบันทึกภาพพระราชวัง **พระนครคีรี** และสถานที่ต่าง ๆ ในเมืองเพชรหนึ่งในนั้นคือ **ภาพถ่ายสะพานจอมเกล้า หรือ สะพานช้าง** ในอดีต สถานที่ถ่ายภาพ ณ บริเวณถนนริมน้ำข้างจวนผู้ว่าราชการจังหวัด

ภาพถ่ายแม่น้ำเพชรบุรี ปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงต้นสมัยรัชกาลที่ 6 ช่วงภาพชาวเยอรมนี สถาปนิกก่อสร้างพระราชวังพระรามราชนิเวศน์ หรือ วังบ้านปืน แสดงถึงสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ผู้คน บ้านเรือนริมแม่น้ำเพชรบุรี ช่วงบริเวณสะพานใหญ่หน้าวัดมหาธาตุฯ ถึงสะพานจอมเกล้า จะเห็นว่ามีบ้านเรือนตั้งอยู่ริมสองฟากฝั่งแม่น้ำเพชรบุรีอย่างหนาแน่น มีเรือกระแชง และเรือชนิดต่าง ๆ อยู่เป็นจำนวนมาก

เพชรบุรีในปัจจุบัน

ในภาพนอกจะได้เห็นรูปลักษณ์ของสะพานจอมเกล้า สะพานปูนแห่งแรกของเมืองเพชรบุรี ในภาพยังปรากฏรูปรือชนิดต่าง ๆ จอดเรียงรายในแม่น้ำเพชรบุรี สภาพบ้านเรือนริมแม่น้ำ สภาพหนุ่มเมืองเพชร 2 นาย ยืนฟังและนั่งอยู่ใกล้เรือ เป็นภาพประวัติศาสตร์ที่น่าศึกษาในแง่มุมต่าง ๆ

ภาพถัดมาเป็นภาพถ่ายประมาณปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ต้นรัชกาลที่ 6 ราวปี พ.ศ. 2453-2463 เป็นภาพถ่ายของนาย Kurt สถาปนิกชาวเยอรมนี ที่มากับคณะของ นายคาร์ล ดอห์ริง สถาปนิกชาวเยอรมนีผู้เขียนแบบและก่อสร้างพระรามราชนิเวศน์ (วังบ้านปืน) ภาพถ่ายนี้แสดงให้เห็นสภาพบ้านเรือนสองฟากฝั่งตัวเมืองเพชรบุรี ทั้งฝั่งตลาดริมน้ำ และฝั่งชุมชนคลองกระแชง สะพานปูนสี่ทางด้านหลังคือ สะพานจอมเกล้า นั่นเอง

อีกภาพหนึ่งเป็นถ่ายภาพแม่น้ำเพชรบุรีในช่วงฤดูน้ำหลากภาพนี้ปรากฏในเฟรมบุ๊กของคุณ กุ๊กมะเท็ง หนูนั่นพันล้านได้โพสต์ภาพ แม่น้ำเพชรบุรีไว้หลายภาพ ภาพที่น่าสนใจและผู้เขียนไม่เคยพบเห็นมาก่อน คือ ภาพแม่น้ำเพชรบุรีในช่วงฤดูน้ำหลาก ภาพนี้ผู้เขียนสันนิษฐานว่า ตั้งกล้องถ่ายภาพบนสะพานจอมเกล้า แลเห็นแม่น้ำเพชรบุรีกว้างมาก มีเรือจอดริมตลิ่งทั้ง 2 ฝั่งฝั่งขวาเป็นชุมชนคลองกระแชง วัดพลับพลาชัยมุมด้านขวามองเห็น

พระปรางค์วัดมหาธาตุสภาพหักพังทลาย ยังไม่ได้รับการบูรณะซ่อมแซม ซึ่งน่าจะพังทลายในช่วงสมัยรัชกาลที่ 4-5 เนื่องจากสมัยที่สุนทรภู่แต่งนิราศเมืองเพชร พระปรางค์วัดมหาธาตุฯ ยังคงอยู่ในสภาพที่ดี ดังคำกลอนที่ว่า “แล้วเสียวงลงมาวัดหน้าพระธาตุ พอเดือนคลาตคล้อยลด สลดศรี ดูพระปรางค์กลางอารามก็งามดี แต่ไม่มีเงาข้างเป็นอย่างไร” นับเป็นอีกหนึ่งภาพถ่ายที่บอกเล่าเรื่องราววิถีชีวิตของชาวเมืองเพชรบุรี ในปลายสมัยรัชกาลที่ 5

อย่างไรก็ตาม หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในยุค พ.ศ. 2500 ปรากฏภาพถ่ายแม่น้ำเพชรบุรีหลากหลายมุมมากขึ้น โดยเฉพาะ ผลงานภาพถ่ายของ คุณสามรถ เตชะเดช หรือ เฮียแซ เจ้าของห้องภาพเพชรบุรี นายเนาว์ เนาว์รุ่งโรจน์ เจ้าของห้องภาพเนรมิต รวมถึงช่างภาพคนอื่น ๆ ได้ถ่ายภาพแม่น้ำเพชรบุรี ซึ่งจะนำมาให้ชมในเพชรนิวส์ ฉบับเดือนถัดไป ๗

ข้อมูลอ้างอิง... ตามรอยฝรั่งเล่าความหลังเมืองพริบพริ (เพชรบุรี) กรมศิลปากร พิมพ์เผยแพร่ พ.ศ. 2557, นิราศเมืองเพชรของสุนทรภู่ (ฉบับอาจารย์ล้อม เพ็งแก้ว ตรวจจบชำระใหม่) พ.ศ. 2545

ขอขอบคุณ... คุณไพศาล เปี่ยมเมตตาวัฒน์ อนุเคราะห์ภาพถ่ายเก่า